

16.8.2002

787/4/00

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijä Terhi Mattila

PÄÄTÖS KANTELUUN SYYTESIDONNAISUUTTA KOSKEVASSA ASIASSA

1

KANTELU

Asianajaja A arvostelee --- eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ylikomisarion B:n --- tekemää päätöstä olla toimittamatta esitutkintaa asiassa ---, jossa oli kysymys siitä, ovatko Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari C ja päätöksen tekemiseen osallistuneet lautamiehet syyllistyneet --- antamassaan tuomiossa A:n kunnian loukkaamiseen.

A pyytää --- lisäkirjelmissä oikeusasiamiestä tutkimaan myös käräjätuomari C:n menettelyn lainmukaisuuden kyseisessä asiassa.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Syyttäjä vaati Helsingin käräjäoikeudessa --- asianajaja A:lle rangaistusta kolmesta julkisesta herjauksesta. Lautamieskokoonpanossa käsitellyn asian puheenjohtajana toimi käräjätuomari C.

Syyttäjän esittämän syytteen mukaan *"A oli --- Helsingissä Helsingin käräjäoikeudessa ---, vireillä olleen riita-asian käsittelyn yhteydessä antanut oikeudelle oikeudenkäyntikirjelmän liitteenä päämiehensä antaman valtakirjan nojalla laatimansa allekirjoittamansa Keskusrikospoliisille osoitetun tutkintapyynnön ja rangaistusvaatimuksen, jossa hän oli vastoin parempaa tietoaan perättömästi ilmoittanut..."*

Käräjäoikeus on --- antamassaan tuomiossa katsonut A:n syyllistyneen syyttäjän esittämin tavoin kolmeen julkiseen herjaukseen. Tuomion perusteluissa on todettu muun ohella, että: *"Tutkintapyyntöä varten on annettu edesmenneen (-----) --- allekirjoittama valtakirja. Sitä vastaan, että (-----) olisi itse laatinut tai allekirjoittanut valtakirjan, puhuu se, että valtakirja on laadittu Asianajotoimisto-Advokatbyrå D ky:n tunnuksilla varustetulle paperille. Sitä vastaan puhuu myöskin valtakirjan sisältö. Tutkintapyynnön esittäjänä on jo tälläkin perusteella pidettävä A:lta. Tätä tukee myöskin se, että asianajajan velvollisuus on valvoa päämiehensä etua lain ja hyvän asianajotavan osoittamissa rajoissa".*

Syyttäjä tai asianomistajat eivät asian käsittelyn aikana väittäneet, ettei A:n päämies olisi itse laatinut tai allekirjoittanut kyseistä valtakirjaa ja että A:ta olisi siten pidettävä tutkintapyynnön "to-

dellisena esittäjänä".

A teki Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle --- tutkintapyyntö, jossa hän pyysi tutkimaan, ovatko kärjätuomari C ja lautamiehet syyllistyneet tuomiossa kunnianloukkauksena rangaistavaan tekkoon.

Tutkinnanjohtajaksi asiasta poliisilaitoksella kirjattuun rikosilmoitukseen --- määrättiin ylikomisario B, joka kuitenkin teki --- päätöksen olla toimittamatta esitutkintaa. Päätöksen perustelujen mukaan *"asiaa kokonaisuutena käsitellään hovioikeudessa. Koska tutkimuspyynnössä ei ilmene selkeistä epäiltyä rikosta, jonka poliisi vielä voisi tutkia, asiaa ei esitutkintalain 2 pykälän 1 momentin nojalla oteta tutkittavaksi"*.

Ylikomisario B "avasi" täältä lähetetyn selvityspyynnön jälkeen kyseisen päätöksen --- ja otti kysymyksen esitutkinnan aloittamisesta uudelleen harkittavaksi. Asian ratkaiseminen jätettiin kuitenkin odottamaan Helsingin hovioikeuden tuomiota A:n kärjäoikeuden tuomiosta tekemään valitukseen.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Kärjätuomari C:n menettely

C:n menettelyä on mielestäni arvioitava lähinnä syytesidonnaisuuden näkökulmasta, vaikka se on ongelmallinen myös todisteiden esittämistä koskevalta kannalta.

Syytesidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, että syytetyn syyksi saadaan lukea ainoastaan sellainen teko, josta on vaadittu rangaistusta. Asiasta säädetään nykyisin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 3 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimien saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. Tuomioistuimien on sidottu syytteen teonkuvaukseen, mutta ei syyttäjän siitä tekemään oikeudelliseen arvioon. Tuomioistuinta sitoo teon ulkoisen tapahtumankuvauksen lisäksi se, mitä syytteessä on selostettu vastaajan käyttäytymisestä ja hänen tarkoituksestaan (HE 82/1995 vp s.126). Ennen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain voimaan tuloa syytesidonnaisuusperiaate on ollut oikeuskäytännössä voimassa tavanomaisen oikeuden nojalla. (Jokela, Antti: Uudistuva rikosprosessi, s. 403)

Riidatonta on se, ettei syyttäjä (tai asianomistajat) tässä tapauksessa ole väittäneet, ettei A:n päämies olisi "laatinut tai allekirjoittanut" A:n käyttämää valtakirjaa ja että A olisi siten toiminut tutkintapyyntö "todellisena esittäjänä". Syytteen mukaan tutkintapyyntö tekeminen oli tapahtunut A:n päämiehen antaman valtakirjan nojalla.

Asiassa puheenjohtajana toiminut kärjätuomari C ei ole täältä osin osannut antaa mitään varsinaista selitystä menettelylleen. C on selvityksessään myöntänyt, *"ettei kyseistä väitettä ollut esitetty eikä kärjäoikeus ole ollut oikeutettu "viran puolesta" ottamaan asiaan kantaa"* ja että *"näin on kiireessä tapahtunut jostain käsittämättömästä syystä"*.

Katson kärjätuomari C:n menetelleen täältä osin syytesidonnaisuusperiaatteen vastaisesti. Vaikka menettelyllä ei ilmeisesti olekaan ollut merkitystä oikeudenkäynnin kohteena olleen rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta, tekee sen erityisen moitittavaksi se seikka, että tuomioon sisältyvän lausuman on voinut ymmärtää jopa niin, että asianajaja A on omavaltaisesti ilman päämieheltään saatua lupaa valmistanut kyseisen valtakirjan.

En kuitenkaan ota tässä päätöksessä kantaa siihen, ovatko kärjätuomari C ja kärjäoikeuden tuomion antamiseen osallistuneet lautamiehet mahdollisesti syyllistyneet tuomiossa tältä osin asianajaja A:n kunnian loukkaamiseen. Asia on A:n tekemän rikosilmoituksen perusteella tutkittavana Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa. Oikeusasiamies ei voi määrätä, miten viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia eikä muutoinkaan vaikuttaa jossakin viranomaisessa vireillä olevan asian ratkaisuun.

En ainakaan tässä vaiheessa katso aiheelliseksi ottaa kysymystä väitetystä kunnian loukkaamisesta tuomiossa täällä tutkittavaksi myöskään siltä osin kuin menettelyssä samalla voisi olla kysymys virkavelvollisuuden rikkomisesta.

3.2.2

Tutkinnanjohtaja B:n menettely

Tutkinnanjohtajana asiassa --- toiminut ylikomisario --- on --- ottanut kysymyksen esitutinnan toimittamisesta uudelleen harkittavaksi. Hänen --- tekemässään päätöksessä esitetyillä perusteluilla ei siten ole enää merkitystä.

Esitutkintalain 2 §:n nojalla poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

B on päättänyt odottaa Helsingin hovioikeuden ratkaisua A:n Helsingin kärjäoikeuden tuomiosta tekemään valitukseen ennen (uuden) esitutkinnan aloittamista koskevan päätöksen tekemistä. A oli hovioikeudelle osoittamassaan valituskirjelmässä esittänyt osittain samoja väitteitä kuin poliisille esittämässään tutkintapyyntönsä. Hän arvostelee valituskirjelmässään nimenomaan sitä, että kärjäoikeus on katsonut, ettei valtakirjan antanut henkilö ollut itse allekirjoittanut valtakirjaa, vaikka syyttäjä tai kukaan asianomistajista ei ollut edes sellaista väittänyt. Myös hovioikeudella on siten ollut mahdollisuus arvioida kärjätuomari C:n ja lautamiesten menettelyä ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin väitteiden johdosta. Hovioikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan hovioikeus valvoo alaisensa tuomioistuinten toimintaa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi. Hovioikeusasetuksen 23 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa. Tässä tapauksessa ei ole ollut myöskään pakottavaa tarvetta ryhtyä asian välittömään tutkimiseen esitutkinnallisista tai syyteoikeutta koskevista syistä. Tämän vuoksi en pidä B:n menettelyä virheellisenä.

Asian välittömän tutkimisen osalta kiinnitän kuitenkin huomiota syyteoikeuden vanhentumiseen. Rikosoikeudellisen järjestelmän tavoitteena oleva yleisestäävyys edellyttää rikoksesta suhteellisen lyhyen ajan kuluessa seuraavaa rangaistusta. Syytteen nostaminen vanhasta teosta saattaa joissain tapauksissa tuntua kohtuuttomalta. Myös rikoksesta kärsimään joutuneiden tuntema hyvitystarve useinmiten vähenee ajan myötä. Lisäksi luotettavan näytön hankkiminen on sitä vaikeampaa, mitä pidempi aika rikoksesta on kulunut. Rikosoikeudellisessa vanhentumisjärjestelmässämme vähäiset rikokset vanhentuvat vakavia nopeammin. Nykyisen rikoslain 8 luvun 4 §:ssä on erityissäännös, jonka mukaan jos sama teko käsittää useita rikoksia, rangaistuksen saa tuomita kaikista rikoksista niin kauan kuin sen saa tuomita jostain niistä. Hallitus on kuitenkin esityksessään rikosoikeudellisten säännösten uudistamiseksi (HE 45/2001 vp) esittänyt, ettei lakiin enää otettaisi tätä erityissäännöstä, vaan kukin rikos vanhenisi itsenäisesti.

Totean vielä, että apulaisoikeuskansleri on kirjeessään 17.6.1999 sisäasiainministeriölle katsonut, että poliisin ilmoitusvelvollisuus tuomareiden tekemiksi epäiltyjen virkarikosten osalta olisi parasta järjestää siten, että oikeuskanslerin virastoon ilmoitettaisiin aina tällaisesta tutkittavaksi tulleesta

asiasta. Sisäasiainministeriö on 23.5.2000 päivätyllä kirjeellään lähettänyt kyseisen apulaisoikeuskanslerin kirjeen poliisin lääninjohdolle tiedoksi ja noudatettavaksi.

Vaikka A ei ollutkaan poliisille tekemässään tutkintapyynnössä pyytänyt tutkimaan kärjätuomari C:n ja tuomion antamiseen osallistuneiden lautamiesten menettelyä varsinaisena rikoslain 40 luvussa säädettyä virkarikoksena, vaan kunnian loukkaamisena, on kysymys kuitenkin mielestäni ollut tuomarin epäilyistä lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa, jolloin syytteen nostamisesta päättäminen kuuluu perustuslain mukaan oikeuskanslerille tai oikeusasiamiehelle. Mielestäni olisi ollut asianmukaista, että A:n tekemästä tutkintapyynnöstä olisi apulaisoikeuskanslerin 17.6.1999 päivätyssä kirjeessä katsotu in tavoin tehty ilmoitus oikeuskanslerinvirastoon.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä kerrotun käsitykseni syytesidonnaisuutta loukkaavasta menettelystä Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomarin C:n tietoon otettavaksi huomioon vastaisen varalle. Lisäksi kiinnitän Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota rikosoikeudellisen syyteoikeuden vanhentumisen sekä tuomareiden lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa tehtävien ilmoitusten osalta lausumaani. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni kärjätuomari C:lle ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle.

Kantelukirjoituksenne liitteet palautetaan oheisena.